

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О.М. БЕКЕТОВА

РИБАК ГАННА ІВАНІВНА

УДК 330.59-044.337:332.14(477)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ
НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті міського господарства імені О.М. Бекетова Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник

доктор економічних наук, професор
Решетило Валентина Петрівна,
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова,
завідувач кафедри економічної теорії.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Петкова Леся Омелянівна,
Черкаський державний технологічний університет,
завідувач кафедри міжнародної економіки та бізнесу;

кандидат економічних наук
Топішко Наталія Петрівна
Національний університет «Острозька академія»,
старший викладач кафедри економічної теорії,
менеджменту і маркетингу.

Захист відбудеться «05» березня 2018 р. о 14-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.089.01 у Харківському національному університеті міського господарства імені О.М. Бекетова за адресою: м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17, зал засідань Вченої ради (конференц-зал №1)

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова, за адресою: м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17.

Автореферат розісланий «05» лютого 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.В.Кадничанський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах реформування національної економіки проблема підвищення якості життя населення та подолання її значної регіональної диференціації стає дедалі гострішою для України. Нехтування регіональної специфіки та особливостей розвитку окремих територій спричиняє неконтрольовані політичні, економічні та соціальні наслідки.

Центральною проблемою та кінцевою метою соціально-економічного розвитку держави і її регіонів є підвищення якості життя своїх громадян. Якість життя населення є не лише одним з найбільш узагальнених показників рівня розвитку країни, а ще й фактором її економічного зростання, дозволяє одночасно забезпечувати позитивні ефекти в національному економічному розвитку, стає необхідною вимогою національної безпеки та конкурентоспроможності економіки. Тому аналіз якості життя населення має як теоретичне, так і практичне значення для соціально-економічного прогресу та загального розвитку держави.

Вихідною умовою підвищення якості життя населення регіонів України є діагностика сучасного стану рівня життя та розробка відповідних заходів, які повинні одночасно забезпечувати позитивні ефекти в національному економічному розвитку та покращенні соціальної складової якості життя населення. З точки зору регіональної економіки такі заходи повинні ґрунтуватися на узгодженості інтересів суспільства, бізнесу та влади і враховувати регіональні диспропорції, які певним чином впливають на такі важливі показники якості життя населення як: рівень доходів населення, рівень соціальної допомоги, рівень розвитку ринку праці та реформування системи оплати праці, пропорційність та прозорість розподілу бюджетних ресурсів, формування ринку доступного житла.

Перші спроби формулювання категорії якості життя як добробуту населення представлені в роботах А. Сміта, Д. Рікардо, А. Пігу, В. Парето, А. Сея, Дж. Фішера, І. Бенґама, Дж. Гелбрейта, Д. Форрестера, А. Кемпбела, та ін. Категорію «якість життя» інтерпретують як поняття «щастя» чи «задоволеність життя» такі науковці, як В. Франкл, Д. Белл, К. Роджерс, О. Тофлер, Р. Вінховен, С. Маккол.

Теоретичним та практичним аспектам «якості життя» як економічної категорії було приділено увагу таких видатних закордонних та вітчизняних вчених, як С. Айвазяна, О. Васильєва, Б. Герасимова, Ф. Герцберга, Г. Григоряна, В. Горбатової, І. Гукалової, В. Дробишевої, Е. Дюркгейма, Е. Луценко, О. Мельниченка та ін.

Вивченням питань підвищення якості життя та їх аспектів на рівні регіону займалися такі українські вчені як А. Ачкасов, В. Бакіров, В. Гошовська, О. Карлова, М. Кизим, Н. Кондратенко, А. Колот, Е. Лібанова, Т. Момот, Л. Петкова, І. Писаревський, В. Пономаренко, В. Родченко, В. Решетило, А. Субетто, Н. Топішко, В. Тохтарова, М. Федорова, Ф. Узунов та ін.

Методики оцінки якості життя розроблені такими авторитетними організаціями як: Комісія ЮНЕСКО з народонаселення і якості життя, Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), Інститутом демографії та соціальних досліджень (ІДСД) імені М.В. Птухи НАН України та іншими національними дослідницькими організаціями.

Однак, при всій актуальності категорії «якість життя», в даний час не існує не тільки єдиного погляду на її оцінку, а й загальновизнаних підходів до її визначення та структури. Недостатня увага до якості життя населення спостерігається і в національній стратегії розвитку держави. В той же час будь-які програми розвитку країни не стануть дієвим механізмом без подолання існуючої проблеми низької якості життя населення. За умов значної регіональної диференціації необхідним є аналіз економічного розвитку регіонів та виокремлення факторів, що негативно впливають на якість життя населення, особливо між міським та сільським населенням, формування чітких стратегічних орієнтирів реалізації моделі соціально-економічного розвитку держави, вдосконалення механізму регулювання суспільних процесів, підвищення соціальної відповідальності влади, бізнесу і населення, що дозволить визначити пріоритетну направленість розвитку регіону та покращити якість життя населення. Невирішеність зазначеної проблеми обумовили вибір теми дисертаційної роботи, підтвердили її актуальність, визначили мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана в рамках науково-дослідних робіт Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова за темами: «Інституціональні фактори розвитку міської і регіональної економіки в умовах ринкової трансформації» (номер державної реєстрації – №0112U004193, 2009-2011 р.), де автором визначені інституціональні чинники підвищення якості життя населення регіону, та «Теоретико-методологічні основи формування механізму модернізації економіки регіонів» (номер державної реєстрації – №0112U004193, 2012-2016р.), де автором проаналізовані фактори подолання регіональної диференціації якості життя населення.

Мета й завдання дослідження. Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо формування соціально-економічних засад підвищення якості життя населення регіонів України.

Для досягнення поставленої мети в дисертації були поставлені та вирішені наступні завдання:

- уточнено та узагальнено сутність та зміст поняття «якості життя населення» як соціально-економічної категорії;
- проведено оцінку якості життя населення України в системі міжнародних співставлень;
- проведено аналіз стану соціально-економічних показників якості життя населення регіонів країни, з урахуванням особливостей якості життя міського і сільського населення та гендерних ознак;

- визначено пріоритетні напрями державної політики підвищення якості життя населення України;
- проведено оцінку факторів впливу та напрямів підвищення якості життя населення регіонів України;
- розроблено модель регіонального соціального партнерства як інструменту підвищення якості життя населення регіонів України.

Об'єктом дослідження є процес підвищення якості життя населення регіонів України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення та практичні рекомендації щодо формування соціально-економічних засад підвищення якості життя населення регіонів України.

Методи дослідження. Теоретичну та методичну основу дослідження становлять ключові положення, принципи та методи сучасної економічної теорії та теорії управління, а також праці вітчизняних та зарубіжних учених.

Дослідження виконано з використанням широкого спектра загальних і спеціальних наукових методів, таких як: *монографічного та теоретичного узагальнення* - при тлумаченні категорії «якість життя»; *системного аналізу* – при виявленні особливостей та умов оцінки якості життя населення на регіональному рівні; *економіко-статистичного аналізу* – при дослідженні стану показників якості життя населення регіонів країни; *факторного аналізу* – при проведенні оцінки факторів впливу на підвищення якості життя населення регіонів України; *експертних оцінок* – при обґрунтуванні напрямів підвищення якості життя населення регіонів України; *економіко-математичного моделювання й прогнозування* – при розробці економіко-математичної моделі підвищення якості життя населення регіонів України та побудові моделі регіонального соціального партнерства щодо підвищення якості життя населення та визначення альтернативних джерел його фінансування.

Інформаційною базою наукового дослідження є законодавчі акти Верховної Ради України, Укази Президента України, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку й торгівлі України, монографічні праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, дослідження Організації Об'єднаних Націй (ООН), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Європейської комісії та інших міжнародних організацій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:
удосконалено:

- науково-методичний інструментарій вимірювання якості життя населення, який, на відміну від існуючих, дозволяє виявляти драйвера і загрози на регіональному і національному рівнях, найбільш слабкі та проблемні аспекти розвитку регіонів, виокремлювати пріоритети за рахунок виявлення високого потенціалу окремих регіональних факторів і місць локалізації, розробляти політику вирівнювання національного розвитку з використанням потенційних

можливостей окремих регіонів, виявляти латентні загрози і своєчасно вживати запобіжні заходи, спрямовані на формування загальнонаціональної стратегії;

- модель підвищення якості життя населення регіонів України, яка, на відміну від існуючих, побудована на основі експертних оцінок груп населення чотирьох виділених субрегіонів України за показниками, що відображають найбільш суттєві чинники життєдіяльності у певному регіоні: підвищення рівня доходів населення; скорочення масштабів бідності та розвиток соціальної допомоги; розвиток ринку праці та реформування системи оплати праці; створення ефективної системи перерозподілу бюджетних ресурсів; формування ринку доступного житла, що дозволяє виявити найбільш актуальні фактори підвищення якості життя населення в регіонах країни;

- модель регіонального соціального партнерства як інструменту підвищення якості життя населення регіонів України, особливість якої, на відміну від існуючих, полягає у інституціональному поєднанні інтересів суспільства, державних регіональних органів влади, бізнесу та громадських організацій з урахуванням найвпливовіших показників, що визначають якість життя населення;

дістало подальшого розвитку:

- теоретичне обґрунтування сутності та змісту поняття «якість життя» як соціально-економічної категорії, під яким розуміється комплексна категорія, що включає в себе оцінку об'єктивних та суб'єктивних параметрів життєдіяльності людини, які порівнюються з соціальними стандартами певної країни або регіону і обмежуються суспільними ресурсами на певний період часу;

- методичний підхід до комплексної оцінки соціально-економічних показників якості життя населення регіонів України на основі їх класифікації за класами потреб, виокремлення показників якості життя сільського та міського населення, гендерної нерівності, системи соціальних факторів, що набуває значення для формування чітких стратегічних орієнтирів реалізації регіональної соціально-економічної моделі фінансування програм підвищення якості життя населення регіонів України;

- комплексні підходи до управління якістю життя населення як фактору економічного розвитку, які, на відміну від інших, базуються на інтенсивному типі відтворення національного багатства шляхом залучення інноваційних ресурсів і реалізації потенціалу здібностей населення, що відповідає стратегії соціально-економічного розвитку регіонів України і забезпечує довгострокове зростання якості життя їх населення.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці пропозицій щодо формування соціально-економічних факторів підвищення якості життя населення регіонів України.

Розроблені в дисертації підходи щодо забезпечення підвищення якості життя населення регіонів України, ключовими з яких є створення моделей підвищення якості життя населення регіонів України та регіонального соціального партнерства щодо підвищення якості життя населення, були використані у роботі Куп'янської міської ради (довідка № 1065-03

від 31.10.2016 р.), Харківської обласної ради (довідка № 2314/4516 від 22.06.2016 р.).

Результати дисертаційної роботи використані у навчальному процесі Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова при підготовці та викладанні дисциплін «Макроекономіка», «Мікроекономіка» (довідка № 5/167 від 17.05. 2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є одноосібною науковою працею. Наукові положення, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. Щодо наукових праць, опублікованих у співавторстві, особистий внесок здобувача відображено у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові результати дослідження апробовано на 11 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (Харків, 2011 р.); «Перспективные инновации в науке, образовании, производстве и транспорте 2011» (Одеса, 2011 р.); «Теория и практика в современной науке» (Горлівка, 2012 р.); «Менеджмент міського та регіонального розвитку» (Харків, 2013 р.); «Актуальные проблемы экономического развития» (Белгород, 2013 р.); «Сучасна наука: теорія і практика» (Київ, 2014 р.); «Сучасна економічна наука: теорія і практика» (Полтава, 2014 р.); «Реформування економіки держави та регіонів: технологічні та економічні аспекти» (Київ, 2015 р.); «Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі» (Харків, 2015 р.); «Гендерна політика міст: історія і сучасність» (Харків, 2015 р.); «Потенціал економіки країни: сучасний стан, розвиток та управління» (Львів, 2016 р.); «Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти» (Харків, 2017 р.).

Публікації. Основні ідеї, положення і найважливіші результати дисертації опубліковано автором самостійно та у співавторстві у 25 наукових працях, серед яких 1 розділ у колективній монографії, 13 статей у наукових фахових виданнях (2 у співавторстві), 3 статті у виданнях, що входять до наукометричних баз даних, 1 стаття у науковому періодичному виданні інших країн та 11 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Загальний обсяг наукових праць складає 5,9 друк. арк., з яких особисто автору належать 5,4 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу трьох розділів, висновків і викладена на 233 сторінках, у тому числі основний текст складає 198 сторінок, який включає 30 таблиць, 32 рисунки. Список використаних джерел налічує 212 найменувань і викладено на 25 сторінках. Робота включає 8 додатків, що представлені на 10 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У *вступі* подано загальну характеристику дисертаційної роботи, розкрито її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, сформовано положення наукової новизни, обґрунтовано теоретично та практичну цінність.

У першому розділі «Теоретичні та методичні аспекти дослідження якості життя населення регіонів» узагальнено сутність та зміст поняття «якості життя» як соціально-економічної категорії, її структуру та складові, досліджені міжнародні методики оцінки якості життя населення та визначені особливості й умови її оцінки на регіональному рівні.

Досліджуючи структуру категорії «якості життя населення», розглянуто її змістовну і операціональну складові (рис.1).

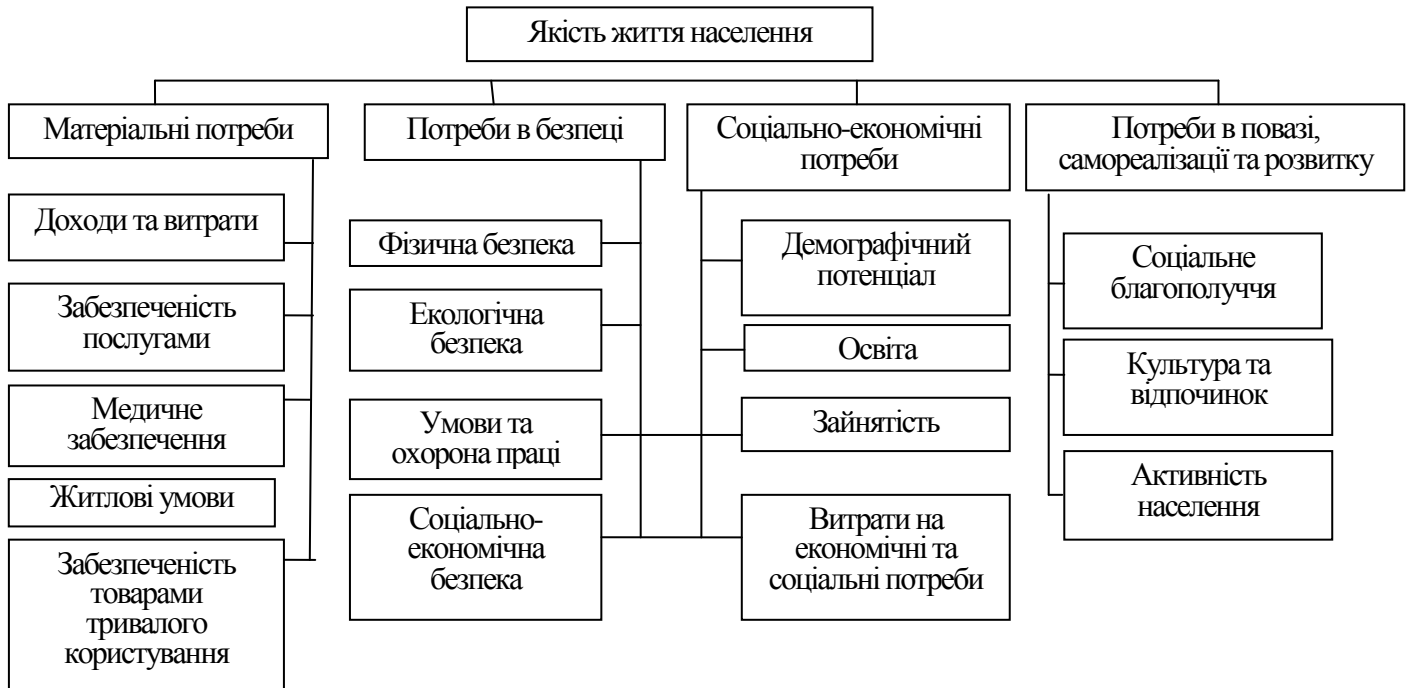

Рис. 1. Структура комплексних показників «якості життя населення» за класами потреб

Змістовна складова містить рівень задоволення матеріальних, культурних і духовних потреб, а операціональна - базується на порівнянні фактичного задоволення потреб з базовими, що основані на суб'єктивній і об'єктивній оцінці. Виходячи з цього «якість життя населення» визначено як комплексне поняття, що зіставляється у просторі та часі й відображає ступінь задоволення матеріальних, культурних і духовних потреб людини, які оцінюються за рівнем задоволеності людиною свого життя за її власною суб'єктивною самооцінкою, і вимірюється компетентними та інформованими спеціалістами за набором об'єктивних показників. Якість життя населення виступає не тільки як результат, але й фактор економічного зростання, є внутрішнім критеріальним елементом ефективності економіки, надає динамізм і стійкість всім підсистемам національного господарства, стимулює соціальну мобільність, згуртованість та соціальну відповідальність населення, забезпечує національну економічну безпеку країни.

Якість життя виступає фактором економічного зростання при умові ефективної взаємодії інституційних чинників вдосконалення людських здібностей і економічного потенціалу їх реалізації як комплементарної єдності.

Генезис наукових уявлень про якість життя населення розпочався з політичних та соціальних доктрин, в яких переважно вона розглядалася як соціологічна категорія.

В сучасних умовах інтенсивно розробляють глобальні, міжнародні індикатори якості життя населення та формують нові напрями її дослідження: аналіз природи й сутності та моделювання нового контексту зазначеної категорії; виокремлення основних аспектів її аналізу (соціально-економічних, екологічних, політичних, демографічних, духовних, інноваційних); дослідження проблеми управління та вивчення механізмів поліпшення якості життя населення.

Досліджені різноманітні методики, що базуються на визначенні інтегрального показника якості життя населення та зазначено, що в сучасних умовах найважливішим показником є «індекс розвитку людського потенціалу» (ІРЛП) (табл. 1).

У рамках визначення особливостей та умов оцінки якості життя населення на регіональному рівні автором зазначено, що будь-який регіон має притаманні йому особливості розташування, наявність та використання природних ресурсів, специфіку соціально-економічного розвитку, проблеми та цілі екологічної політики. Тому, для країн зі значною кількістю регіонів та диференціацією їх розвитку, такими як Україна, необхідно застосовувати регіональну оцінку якості життя населення, що потребує підбору додаткових індикаторів, та формування комплексної системи показників.

Зазвичай, оцінка якості життя населення залежить як від економічних характеристик регіону, так і від загальної задоволеності життям, роботою, рівнем медичного обслуговування, екологічними умовами, тощо. Проведені дослідження показали, що за умов соціально-економічної нестабільності формування якості життя населення регіонів потребує істотної модернізації, насамперед у частині визначення напрямів і конкретних шляхів диверсифікації основних джерел формування моральної задоволеності та доходів населення.

У другому розділі «Аналіз диференціації якості життя населення за регіонами України» проведено оцінку якості життя населення України в системі міжнародних співставлень, здійснений аналіз економічних показників якості життя населення регіонів України та проаналізовані регіональні особливості таких факторів впливу на якість життя як умови життя, праці та безпека населення з позицій фізичної, екологічної та соціальної складових.

Аналіз показників якості життя населення України в системі міжнародних співставлень показує значне відставання та негативну динаміку цих показників. За даними ПРООН в 2016 році за «індексом людського розвитку» (ІЛР) Україна займала 84 місце серед 188 країн світу (між Алжиром та Йорданією). Проведений аналіз показав, що з 1990 по 2016 рік в Україні ІЛР збільшився лише на 5,2%, тривалість життя зросла лише на 1,3 роки, а ВВП на душу населення за цей період зменшився на 31,9%.

Таблиця 1

Загальна характеристика міжнародних систем оцінювання якості життя

Назва	Суб'єкт, який здійснює розрахунок	Принцип розрахунку	Індикатори	Кількість охоплених країн
Загально-методологічна концепція стандартів і якості життя	Наукове співтовариство	Розмежування макроекономічних показників та соціальних індикаторів	ВВП на одну особу населення, індекс споживчих цін, споживчий кошик, видатки домогосподарств, GFK кошик, рівень бідності, нерівність у доходах, задоволеність життям і щастя, деривація, оптимізм щодо майбутнього життя	Залежно від завдань дослідження
Індекс якості життя EIU	Дослідницька організація Economic Intelligence Unit	Рівнозначне врахування кількісних і суб'єктивних показників	Здоров'я, сім'я громадське життя, матеріальне благополуччя, політична стабільність і безпека, клімат, гарантія зайнятості, політична свобода, гендерна рівність	111
Методологія ЄС European Statistical System Committee	Європейський комітет економічних систем	Рівнозначне врахування кількісних і суб'єктивних показників	Матеріально-побутові умови, продуктивна чи основна активність, здоров'я, освіта, дозвілля (відпочинок) та соціальні комунікації (взаємодія), економічна та фізична безпека, державне управління (влада), та основні права, природа та навколишнє середовище, загальне сприйняття життя	32
Індекс якості життя (International Living)	Журнал International Living	Рівнозначне врахування кількісних і суб'єктивних показників	Вартість життя, культура економіка, дозвілля, свобода, здоров'я, інфраструктура, безпека та ризик, клімат	190
Європейський моніторинг якості життя	Європейська фундація покращення життя та умов праці	Соціальне обстеження якості життя	Здоров'я, зайнятість, депривації (позбавлення) за доходами і сім'я, соціальна участь, житло, навколишнє середовище, транспорт, безпека, відпочинок, задоволеність життям	34
Better Life Initiative	ОЕСР	Інтегральна оцінка параметрів	Житлові умови, доходи, зайнятість, освіта, екологія, здоров'я ефективність управління, суспільне життя, баланс між робочим часом і дозвіллям	34

Динаміка ІЛР була позитивною до 2014 року, коли вона досягла максимуму (0,748), а в 2015-2016 рр. цей показник в Україні зменшується. Крім того, сьогодні більше 60% українського населення перебуває за межею бідності, у той час як за міжнародними стандартами частка бідних не повинна перевищувати 10 %, і показник бідності в Україні постійно зростає.

Економічний та соціальний розвиток переважної більшості регіонів України відбувається в руслі макроекономічних тенденцій країни в цілому, а також під впливом заходів у межах державної регіональної соціально-економічної політики, модифікації системи державного управління й місцевого самоврядування.

Перш за все продовжує зростати регіональна диференціація доходів населення України, яка обумовлена історичними факторами розміщення виробничих ресурсів і різними темпами економічних реформ (рис. 2).

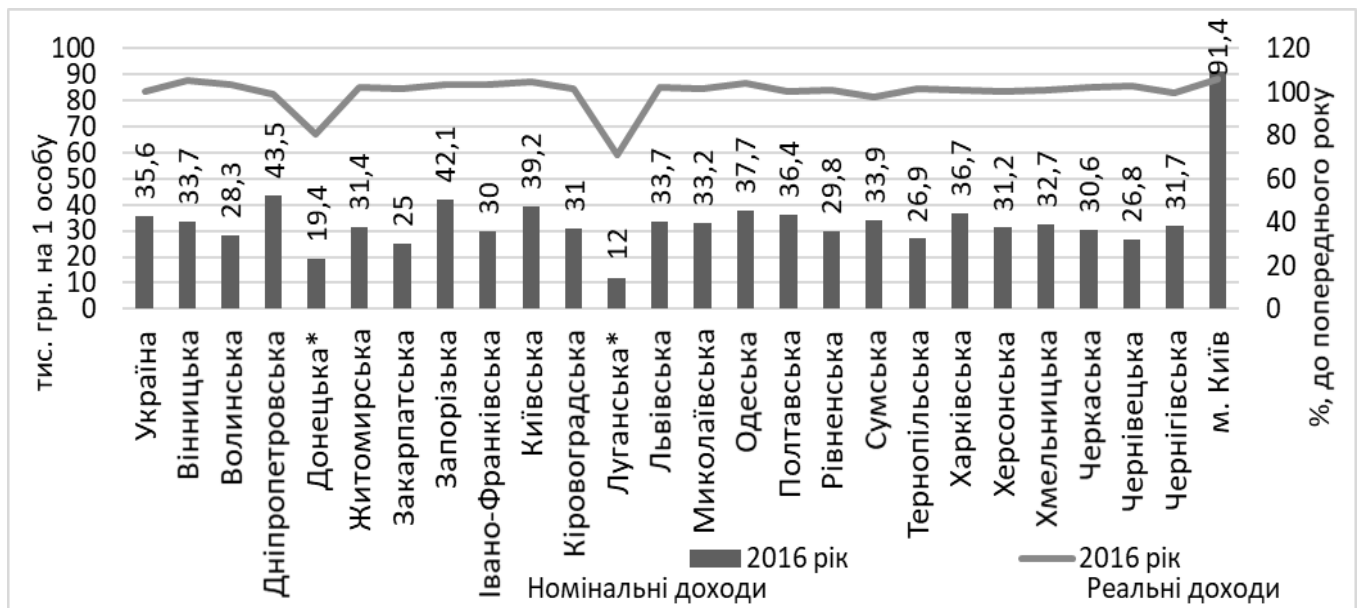

Рис. 2. Номінальні та реальні доходи населення регіонів України у 2016 році.

У 2002 р. найбільший рівень доходу населення Дніпропетровського регіону у 1,6 рази перевищував найнижчий рівень доходу населення Чернівецького регіону, у 2012 р. найвищий рівень доходу населення Донецького регіону перевищував вже у 1,7 рази найнижчий рівень доходу населення Закарпатського регіону. У 2014 р. дана диференціація ще зросла і складала 1,83 рази найнижчого рівня доходу населення Закарпатського та найвищого рівня доходу Дніпропетровського регіонів. У 2016 році диференціація дещо знизилася, але залишається досить високою (1,75).

Аналіз даних Інститутом демографії та соціальних досліджень (ІДСД) імені М.В. Птухи НАН України за складовими регіонального ІЛР України також показав наявність глибокої диференціації якості життя населення регіонів. Регіональна варіація ІЛР за окремими показниками (коефіцієнт варіації, %) складала: відтворення населення (3,7), соціальне середовище (23,2), комфортне життя (10,8), добробут (16,2), гідна праця (6,2) і освіта (3,9), по інтегральному

показнику розрив склав 4,9 рази. В 2014 році показник регіонального ІЛР був найвищим в Харківській області (3,9658), а найнижчим в Житомирській області (3,4446).

Разом з тим на поглиблення диференціації доходів населення між регіонами в значній мірі впливає і диференціація доходів населення по регіону, і перш за все між міським і сільським населенням, незважаючи на її зменшення, вона й досі залишається значною (табл.2).

Таблиця 2

Порівняльний аналіз рівня доходності сільського і міського населення регіонів України

Показники	Роки				Відхилення 2016 р. від 2000р.
	2000	2010	2015	2016	
1.	Співвідношення сукупних витрат міських та сільських домогосподарств (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство), разів				
	1,2	1,16	1,08	1,05	- 0,15
2.	Співвідношення сукупних доходів найбільш та найменш забезпечених 20% міського / сільського населення (квінтільний коефіцієнт фондів), разів				
	4,4/4,0	3,6/3,2	3,3/3,1	3,2/2,8	- 1,2/ - 1,2
3.	Співвідношення між сукупними ресурсами сільських і міських домогосподарств, разів				
	1,1	1,14	1,0	1,0	- 0,1

Проведений аналіз таких факторів, як тривалість життя, природний рух населення, смертність, що представляють базову цінність якості життя, показав, що Україна та її регіони не завершили перехід до сучасного типу демографічного відтворення, сутність якого передбачає низьку народжуваність і низьку смертність населення. При тому, що показник народжуваності в Україні постійно зменшується, показник смертності – збільшується, що призвело до різкого зменшення кількості населення України (з 52 114 400 осіб у 1994р. до 42 395 946 на 1 червня 2017 року) та збільшення відставання України по тривалості життя від економічно розвинених країн на 10-12 років.

За таких обставин і з урахуванням умов світового підвищення стандартів якості життя Україні загрожують безліч соціальних ризиків, і як наслідок перетворення на аутсайдера в глобальному розвитку. Це є наслідком недооцінки людського чинника в національній стратегії розвитку держави і вимагає невідкладних дієвих заходів з привернення уваги всього суспільства до підвищення якості життя на регіональному рівні.

У третьому розділі «Соціально-економічні напрями підвищення якості життя населення регіонів України» визначені пріоритетні напрями державної політики підвищення якості життя населення України, сформовано модель підвищення якості життя населення в регіонах та обґрунтовано значення соціального партнерства, як інструменту підвищення якості життя населення регіонів країни.

Головною рушійною силою поліпшення якості життя населення є система національної соціально-економічної політики держави. Спираючись на досвід

розвитку європейських країн та проаналізувавши проблеми національної моделі соціального ринкового господарства можна визначити головні економічні, соціальні та інституційні фактори підвищення якості життя населення: соціальна політика держави, соціальна політика регіонів, стратегія соціального партнерства, різнобічний прогресивний розвиток особистості, інституційні фактори, екологічні фактори.

Першочерговими напрямами загальнодержавної політики підвищення якості життя населення регіонів країни є: стимулювання полюсів зростання економіки та створення нових робочих місць; розвиток ринку праці; адаптація та реалізація Концепції гідної праці; покращення пенсійного забезпечення; реформування механізму соціальної підтримки; поглиблення децентралізації розподілу бюджетних коштів на користь місцевих бюджетів; підтримка діяльності малого і середнього бізнесу; створення інтеграційної системи послуг; реформування системи охорони здоров'я; реформування житлово-комунального господарства (табл. 3).

Таблиця 3

Стратегічні завдання підвищення якості життя населення регіонів України

• Стратегічні цілі	• Тактичні завдання
<ul style="list-style-type: none"> - вбудовування стратегій підвищення якості життя в національну стратегію соціально-економічного розвитку; - формування нової моделі розвитку країни та регіонів, яка б створювала умови для підвищення якості життя та реалізації людського потенціалу; - створення нових робочих місць на основі модернізації економіки та її якісного оновлення; - створення активно взаємодіючих соціально-економічних інститутів, що системно впливають на якість життя; - проведення системної інноваційної політики держави та її суб'єктів, спрямованої на забезпечення якості національного людського креативного потенціалу; - створення регіональних інноваційних кластерів, що забезпечують підвищення якості 	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення суб'єктного потенціалу якості життя на основі соціалізації раціональної поведінки, розширення інноваційної активності суб'єктів господарювання та свободи господарської поведінки; - зменшення рівня диференціації доходів населення, справедливий розподіл і обмін матеріальних благ; - створення умов для формування прогресивних демографічних тенденцій; - охорона здоров'я, поліпшення і збереження здоров'я населення; - раціональне використання вільного часу людей; - формування суспільної свідомості і наукового світогляду; - управління та охорона громадського порядку; - розвиток соціальної інфраструктури села та проведення ефективної аграрної реформи; - забезпечення оптимальних житлово-комунальних і побутових умов життя населення; - розвиток системи соціально-трудова відносин: винагороди за працю, задоволеності працею, зайнятості, умов та

життя населення шляхом формування економічного зростання та ефекту розвитку здібностей.	мотивації праці, соціокультурних традицій та трудової етики, змісту та соціалізації праці; - розвиток системи освіти та культури, що формують життєві позиції людей, їх переконання та ідеали, принципи пізнання і практичної діяльності, ціннісні орієнтації та закріплення ефективних моделей поведінки.
---	---

На підставі визначених раніше головних проблем підвищення якості життя населення в регіонах України запропоновані основні напрями регіональної політики, що охоплюють наступні сфери та процеси життєдіяльності людини: демографічні процеси, сферу охорони здоров'я, забезпечення соціальної та екологічної безпеки, розвиток сфери освіти та культури, підвищення рівня зайнятості та охорони праці, підвищення забезпечення населення житлом, модернізацію сфери житлово-комунального господарства, інтенсифікацію включення населення регіонів в соціально економічне, політичне і культурне життя суспільства, покращення рівня інформованості населення.

Але, при формуванні перспективного плану розвитку суспільства, спрямованого на підвищення якості життя населення регіонів країни необхідно посилатися не тільки на думку представників органів державної влади, а й враховувати потреби користувачів.

Для дослідження головних проблем підвищення якості життя населення був використаний метод експертних оцінок групи експертів та введено коефіцієнт переваг (k), коли узгодження проводиться за найбільшими та найменшими перевагами експертів за кожним з показників якості життя.

У дослідженні запропонована математична формула введеного коефіцієнта:

$$k = \frac{S_{max} \cdot n_{max} - S_{min} \cdot n_{min}}{N}, \quad (1)$$

де S_{max} , S_{min} - максимальна та мінімальна кількість респондентів, яка віддала перевагу певному показнику;

n_{max} , n_{min} - кількість балів у вибраній градації оцінювання для зазначеного показника;

N - кількість експертів.

Для оцінювання якості життя за 10-бальною шкалою опитаним були запропоновані 20 показників. Після обробки відповідей респондентів були отримані результати, що показують суб'єктивні вподобання населення регіонів з позицій переваг тих чи інших показників якості життя (табл.4).

Ранжирування факторів впливу на якість життя населення за коефіцієнтом переваг та порівняння за методами медіан, середніх балів та коефіцієнта переваг

№	Фактори впливу на якість життя населення	Коефіцієнт переваг	Ранг за коефіцієнтом переваг
1	Стабілізація демографічної ситуації та міграційна політика	1,16	15
2	Скорочення масштабів бідності та розвиток соціальної допомоги	8,05	1
3	Підвищення рівня доходів населення	5,03	3
4	Створення ефективної системи розподілу бюджету	0,80	17
5	Розвиток ринку праці та реформування системи оплати	3,06	5
6	Модернізація сфери освіти	1.47	13
7	Модернізація охорони здоров'я	5.25	2
8	Модернізація податкової системи	0.52	19
9	Доступність закордонного туризму	2,41	9
10	Формування ринку доступного житла	3.33	4
11	Реформування житлово-комунального господарства	2,77	6
12	Розвиток агропромислового комплексу	0,74	18
13	Розвиток промислового комплексу	1,93	10
14	Розвиток малого та середнього бізнесу	1,77	11
16	Створення інститутів соціального партнерства	0,07	20
17	Розвиток державно-приватного партнерства	2,67	7
18	Розвиток соціального страхування	2,50	8
19	Розвиток місцевого самоврядування	1,73	12
20	Боротьба з криміналом	1,21	14

Проведений аналіз результатів опитування показав, що найзначнішою серед проблем підвищення якості життя населення є фактор скорочення масштабів бідності та розвиток соціальної допомоги, другий по значенню фактор – це модернізація системи охорони здоров'я, а підвищення рівня доходів населення перебуває лише на третьому місці. Отримані за запропонованим методом результати цілком коригують з такими використаними методами обробки інформації як метод медіан, середніх балів та коефіцієнту переваг.

В сучасних умовах для підвищення якості життя населення на регіональному рівні все більшого значення набуває регіональне соціальне партнерство як система взаємозв'язків між суспільством, державними

регіональними органами влади, підприємствами, бізнесом та громадськими організаціями регіону.

Розвиток регіонального соціального партнерства відбувається в Україні нерівномірно і має свої особливі труднощі. Наприклад, аналізуючи розвиток регіональної фінансової системи, можна зробити висновок, що фінансові відносини між підприємствами і населенням будуть проблемними у зв'язку з тим, що орієнтація бюджету регіону спрямована в основному на соціальні потреби при значному податковому тиску на економіку і необхідність для підприємств віддавати прибуток на споживання, а не на інвестування виробництва, приводить до спаду виробництва, кризових явищ, незацікавленості власників у залученні інвестицій.

Практичне застосування регіонального соціального партнерства, як зазначалося раніше, можливо на основі поєднання інтересів суспільства, державних регіональних органів влади, підприємств, бізнесу та громадських організацій регіону. Тому у дослідженні прийнято, що модель такої взаємодії має бути побудована з урахуванням найвпливовіших показників, які визначають якість життя населення регіонів України та сприяють її підвищенню (рис. 3).

На практиці така модель має бути застосована регіональними органами влади для реалізації основних завдань та пріоритетів підвищення якості життя населення.

Важливою умовою підвищення якості життя населення на регіональному рівні є покращення фінансування відповідних програм. У складних умовах сьогодення необхідним є пошук альтернативних джерел фінансування програм підвищення якості життя населення регіонів України, які повинні бути засновані на балансі інтересів суспільства, регіональних органів влади, промислових підприємств, бізнес-структур та громадських організацій.

За результатами проведеного дослідження, можна дійти висновку, що реалізація соціально-економічних програм підвищення якості життя населення регіонів України буде сприяти оновленню економічної, соціальної, екологічної і інших сфер життя людини на рівні регіонів та збалансованому висхідному розвитку країни в цілому.

ВИСНОВКИ

Одержані в процесі дослідження результати в сукупності вирішують важливу наукову задачу, пов'язану з розробкою теоретичних і методичних положень, практичних рекомендацій щодо формування соціально-економічних засад підвищення якості життя населення регіонів України.

1. Узагальнено понятійний апарат, сутність та зміст категорії «якості життя населення» як соціально-економічної категорії, яка визначається як комплексна система, що включає в себе оцінку об'єктивних та суб'єктивних параметрів життєдіяльності людини та складається з: забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її існування; реалізація права кожної людини на вільний розвиток особистості; гарантія прав на працю, освіту, охорону здоров'я,

Рис. 3. Модель регіонального соціального партнерства щодо підвищення якості життя населення

соціальний захист, безпеку життя; участь особи у громадсько-політичній і культурній діяльності; соціальна забезпеченість людини, сім'ї, соціальних і національних меншин; рівень соціально-комунальної інфраструктури. Проведене дослідження довело, що для оцінки якості життя населення та потреб

людини повинні бути використані не тільки первинні, а й вторинні потреби людини згруповані в один комплексний показник.

2. Для вирішення завдання щодо підвищення якості життя населення регіонів України проведено оцінку якості життя населення України в системі міжнародних співставлень. Зокрема за методологією ООН досліджено динаміку індексу людського потенціалу України; за методологією Нової Економічної Фундації (NEF) розглянуто Міжнародний індекс щастя. Автором визначено, що одним з основних чинників негативного впливу на результативність ринкових трансформацій в Україні є впевненість у тому, що впровадження ринкових механізмів автоматично створить передумови для якісних перетворень як у реальному секторі, так і в економіці в цілому. За проведеною оцінкою визначено, що економічний розвиток сам по собі не вирішить усіх соціальних проблем країни. Глобальний досвід, включно з українським, свідчить, що економічне зростання супроводжується зростаючими диспропорціями в регіональному розвитку та збільшенням нерівності в доходах, і обидві ці проблеми потрібно вирішувати за допомогою дієвих заходів державної політики.

3. Аналіз стану соціально-економічних показників якості життя населення регіонів країни з урахуванням особливостей якості життя міського і сільського населення довів, що економічні показники якості життя населення мають певні особливості, пов'язані з диференціацією якості життя міського і сільського населення та сфери діяльності й роботи громадян в конкретній галузі економіки. Зроблено висновок щодо розбіжностей матеріального забезпечення міського і сільського населення, що обмежує жителів сіл та малих міст у можливостях до підвищення матеріального благополуччя та якості життя. Дослідження соціальних факторів впливу на якість життя населення у регіонах України довело, що у суспільстві, яке сьогодні розвивається і прагне до розвитку, умови життя людини, доступність до різноманітних соціальних послуг мають вагомий внесок у формуванні оцінки якості життя населення. Так, у 2013 р. найвище значення ІЛР серед регіонів країни склало 4,2 (Харківська область), найнижче – 3,5 (Херсонська область). У 2016 р. найвище значення ІЛР дорівнює 4,4 (Івано-Франківська область), найнижче – 3,5 (Житомирська область). Розглянуто гендерну нерівність як прояв соціально-економічної диференціації якості життя населення, що зумовлює різні можливості самореалізації жінок та чоловіків у суспільстві.

4. Визначено пріоритетні напрями державної політики підвищення якості життя населення України, які спрямовані на розвиток ринку праці, підвищення якості соціальних та медичних послуг, підвищення рівня пенсійного забезпечення, реформування бюджетних відносин та системи оподаткування доходів. Серед них особливу увагу приділено законодавчому закріпленню прав та повноважень людини щодо гармонізації регіональних, міжрегіональних та загальнодержавних інтересів, а також впровадження єдиних «правил гри» в економічній сфері та уніфікованих соціальних стандартів на всій території України, враховуючи європейські принципи субсидіарності, рівних прав, соціальної відповідальності регіонів і центру.

5. Проведено оцінку факторів впливу на якість життя населення. Розроблено економіко-математичну модель підвищення якості життя населення регіонів України. На основі експертного аналізу були виявлені основні пріоритети населення в ранжуванні факторів підвищення якості життя. Було отримано узгоджену думку «експертів» - представників різних соціально-професійних груп та виділено 5 найвпливовіших показників, що визначають їх якість життя населення регіонів України. На перше місце на думку експертів виходить проблема боротьби з бідністю та підвищення рівня соціальної допомоги з боку держави. Це обумовлено об'єктивними причинами, які закладені у соціальній та матеріальній нерівності всіх верств населення регіонів країни та їх прагненні до досягнення певного рівня матеріального благополуччя та стабільності.

6. Для вирішення завдання підвищення якості життя населення регіонів України розроблено модель регіонального соціального партнерства як інструменту підвищення якості життя населення регіонів України, яка заснована на інституціональному забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів України та на основі поєднання інтересів суспільства, державних та регіональних органів влади, підприємств, бізнесу та громадських організацій регіону. Представлена модель такої взаємодії, яка буде сприяти підвищенню якості життя населення регіонів України, з урахуванням найвпливовіших показників, що визначають його якість життя.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи у колективних монографіях

1. Рибак Г. І. Інституціональні чинники підвищення якості життя населення регіонів / Інституційні фактори стійкого розвитку регіональних соціально-економічних систем: монографія / за заг. ред. В.П. Решетило; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2013. С. 213-220. (*Особистий внесок автора: визначено інституціональні чинники підвищення якості життя населення*).
2. ***Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації***
2. Рибак Г. І. Якість життя населення – як індикатор економічного розвитку регіонів (порівняльний аспект) // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Випуск 256: В 9 т. Т. VII. Дніпропетровськ: ДНУ. 2010. №256. С. 1766–1771.
3. Рибак Г. І. Методика розрахунків інтегральних показників якості життя населення регіонів // Економічний простір: Збірник наукових праць. Дніпропетровськ: ПДАБА. 2011. №51. С. 102-112.
4. Рибак Г. І. Історичний розвиток поняття якості життя як соціально-економічної категорії // Сборник научных трудов по материалам международной научно-практической конференции «Перспективные инновации в науке, образовании производстве и транспорте 2011». Том 13. Экономика, Туризм и рекреация, География и геология. Одесса: Черноморье, 2011. С. 17-23.

5. Рибак Г. І. Методологічні проблеми виміру рівня якості життя населення в регіоні // Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки. Х. 2011. №100. С. 321-329.
6. Рибак Г. І. Підвищення якості життя населення на основі подолання регіональної диференціації доходів // Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки. Х. 2012. №104. С. 309-318.
7. Рибак Г. І. Диференціація якості життя міського і сільського населення та фактори її подолання // Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки. Х. 2012. №106. С. 321-329.
8. Рибак Г. І. Інституціональні фактори підвищення якості життя населення регіонів України // Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки. Х. 2013. №108. С. 309-318.
9. Рибак Г. І. Фактори подолання регіональної диференціації якості життя населення в Україні // Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. №11. С. 587-592. URL: <http://global-national.in.ua/issue-11-2016> (дата звернення: 15.01.17)
10. Рибак Г. І. Напрями державної політики підвищення якості життя населення // Соціальна економіка: науковий економічний журнал. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2016. № 52(2). С. 130 – 134.

Наукові праці у виданнях іноземних держав або у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

11. Рыбак А. И., Решетило В. П. «Качество жизни» населения в глобальном и национальном измерениях // Международный научно-практический конгресс “Современные инструменты экономики. Модернизация. Новые альтернативы”. (Научно периодическое издание). Вена, Австрия: Международное научное объединение экономистов “Консилиум”, 2013. С.175-177. (*Особистий внесок: розглянуті сучасні підходи до визначення «якості життя» населення у глобальному та національному вимірах*).
12. Рибак Г. І. Соціальне партнерство - перспективний напрямок розвитку підприємництва та підвищення якості життя населення України // Ефективна економіка, №6. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4160> (дата звернення: 02.09.15)
13. Рибак Г. І. Підвищення якості життя населення як фактор національної безпеки // Ефективна економіка, №6. 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5054> (дата звернення: 02.09.16)
14. Рибак Г. І, Решетило В. П. Формування моделі якості життя населення регіонів України // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». Черкаси: ЧДТУ. 2016. Вип.43. Ч.2. С. 108-118 (*Особистий внесок: досліджено напрями підвищення якості життя населення регіонів України*).

Праці апробаційного характеру

15. Рибак Г. І. Розрахунок інтегрального індикатора якості життя населення регіонів // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта,

- здоров'я: матеріали XIX міжнар. наук.-практ. конф., Ч.ІІІ (м. Харків 01-03 червня 2011 р.); за ред. проф. ТОВАЖНЯНСЬКОГО Л.Л. Харків: НТУ «ХПІ». С. 164.
16. Рибак Г. І. Особливості регіональної моделі якості життя населення України // Теория и практика в современной науке: материалы XXVI Международ. научн.-практ. конф. по философским, филологическим, юридическим, педагогическим, экономическим, психологическим, социологическим и политическим наукам (Украина, г. Горловка, 18-19 октября 2012 г.). Горлівка: ФЛП Пантюх Ю.Ф., 2012. С. 30-34.
 17. Рибак Г. І. Вплив інституціональних факторів на якість життя населення // Менеджмент міського та регіонального розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 28-29 березня 2013 р.). Харків: ХНАМГ, 2013. С. 85-86.
 18. Рибак Г. І. Влияние миграционных процессов на качество жизни в Украине // Актуальные проблемы экономического развития: сб. докл. Международ. науч.-практ. конф. (Белгород, апрель 2013 г.). / Белгор. гос. технол. ун-т. - Белгород: Изд-во БГТУ, 2013. – Ч.2. – С. 177-182.
 19. Рибак Г. І. Соціальне партнерство як інструмент підвищення якості життя населення // Сучасна наука: теорія і практика: V Всеукр. наук.-практ. заочна конференція (Київ, 27-28 червня 2014 р.). Київ, 2014. С. 26-27. URL: http://novaosvita.com.ua/?page_id=1769 (дата звернення: 15.06.14)
 20. Рибак Г. І. Державна промислова політика як чинник технологічної модернізації економіки України // Сучасна економічна наука: теорія і практика: матеріали III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Полтава, 13– 14 листопада 2014 р.). Полтава: ПолтНТУ, 2014. С. 70-72. URL: http://pntu.edu.ua/ru/24-university/rozklad.html?option=com_k2&view=item&catid=10&id=1277 (дата звернення: 25.12.14)
 21. Рибак Г. І. Вплив оподаткування доходів на якість життя населення України // Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26-28 травня 2015 р.) / Харків. нац. ун-т. міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2015. С. 152-153.
 22. Рибак Г. І., Романовська А. В. Перспективні напрямки розвитку інфраструктури, як фактори підвищення якості життя населення регіонів України // Реформування економіки держави та регіонів: технологічні та економічні аспекти: зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 19-20 червня 2015 р.). у 2 частинах К. : Аналітичний центр «Нова Економіка», 2015. Ч. I. С. 103-106. (*Особистий внесок автора: визначено напрями розвитку інфраструктури регіонів*).
 23. Рибак Г. І., Решетило В. П. Гендерна дискримінація сільських жінок в Україні: фактори, проблеми та наслідки // Гендерна політика міст: історія і сучасність: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 6-7 жовтня 2015 р.): [редкол.: Н.В.Бібік, Г.Г.Фесенко, З.О.Першай та ін.]; Харків. нац.ун-т міськ. госп-ва ім. О.М.Бекетова. – Х: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2015. Вип. 5.

- С. 236-238. (*Особистий внесок автора: визначено проблему становища сільських жінок в Україні з позиції гендерної нерівності*).
24. Рибак Г. І. Підвищення якості життя населення як фактор забезпечення національної безпеки // Потенціал економіки країни: сучасний стан, розвиток та управління: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 17-18 червня 2016 року): ГО «Львівська економічна фундація». У 2-х частинах. Львів: ЛЕФ. 2016. Ч.2. С. 44-45.
25. Рибак Г. І. Формування соціально-відповідальної особистості як основа розвитку соціального партнерства // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. праць /за ред. О.Г. Романовського. Вип. 47 (51), Т. 1. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. С. 190- 195.

АНОТАЦІЯ

Рибак Г.І. Соціально-економічні засади підвищення якості життя населення регіонів України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Харків, 2018.

Дисертація присвячена обґрунтуванню та розвитку теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо підвищення якості життя населення регіонів України. Розкрито сутність, зміст та національну специфіку якості життя, доповнено існуючі принципи державної регіональної політики її підвищення, визначені особливості та критерії оцінки якості життя населення на регіональному рівні. Удосконалено методичні підходи до оцінки якості життя населення України в системі міжнародних співставлень, визначений вплив природно-кліматичних, культурних, історичних та соціально-економічних засад, що обумовлюють глибоку диференціацію якості життя населення регіонів України та активно потребують нагального вирішення існуючих проблем. Розроблено модель підвищення якості життя населення регіонів України, яка побудована на основі метода експертних оцінок та відображає найбільш суттєві чинники життєдіяльності у певному регіоні, а також модель регіонального соціального партнерства як інструменту підвищення якості життя населення регіонів України на основі поєднання інтересів суспільства, державних регіональних органів влади, підприємств, бізнесу та громадських організацій регіонів.

Ключові слова: соціально-економічні фактори, якість життя населення, соціальні стандарти, державна регіональна політика, модель соціального партнерства, диференціація регіонального розвитку

АННОТАЦИЯ

Рыбак А.И. Социально-экономические основы повышения качества жизни населения регионов Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие производительных сил и региональная экономика. – Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А.Н. Бекетова, Харьков, 2018.

Диссертация посвящена обоснованию и развитию теоретико-методических положений и практических рекомендаций по повышению качества жизни населения регионов Украины. Раскрыто сущность, содержание и национальную специфику качества жизни, дополнены существующие принципы государственной региональной политики её повышения, определены особенности и критерии оценки качества жизни населения на региональном уровне. Усовершенствованы методические подходы к оценке качества жизни населения регионов Украины в системе международных сопоставлений, определено влияние природно-климатических, культурных, исторических и социально-экономических основ, которые обуславливают глубокую дифференциацию качества жизни населения регионов Украины и активно требуют немедленного решения существующих проблем. Разработана модель повышения качества жизни населения регионов Украины, которая построена на основе метода экспертных оценок и отражает наиболее существенные факторы жизнедеятельности в определенном регионе, а также модель регионального социального партнерства как инструмента повышения качества жизни населения регионов Украины на основе объединения интересов общества, государственных региональных органов власти, предприятий, бизнеса и общественных организаций регионов.

Ключевые слова: социально-экономические факторы, качество жизни населения, социальные стандарты, государственная региональная политика, модель социального партнерства, дифференциация регионального развития.

SUMMARY

Rybak H.I. Socio-Economic Foundations of Life Quality Improvement of People of the Regions of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the Scientific Degree of Candidate of Sciences (Economics), specialty 08.00.05 – development of productive forces and regional economy. – O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv, 2018.

The thesis is devoted to substantiation and development of theoretical and methodical regulations and practical recommendations to improve the quality of life in the regions of Ukraine. The essence and content of the concept "quality of life" as a socio-economic category, its structure and constituents was generalized, international methods of assessing the quality of life the population was studied. The nature, content and national specificity the quality of life have been revealed, the existing principles of state regional policy in improving the quality of life have been complemented. The features and terms of assessing the quality of life at regional level have been defined.

The analysis of socio-economic indicators the quality of life of the country's regions population has proved that the economic indicators have certain characteristics related to the differentiation the quality of life of urban and rural populations and the scope of activity and work of citizens in a particular branch of the economy. The conclusion is made about the difference in the material security of the urban and rural population, they are limits the inhabitants of villages and small towns in the possibilities to improve material well-being and quality of life. Methodical approach to assessing the quality of life the population of the regions in Ukraine in the system of international comparisons has been developed. The main economic, social and institutional factors of improving the quality of life the population was defined: social policy of the state, social policy of the regions, strategy of social partnership, diversified progressive development of the individual, the activity of institutions, environmental impact. That determine the deep differentiation the quality of life the population of the regions in Ukraine and actively demand immediate solutions to existing problems. The priority directions of the state policy at improving the quality of life of the Ukrainian population was identified, among which special attention is paid to the legislative consolidation of human rights and human rights to harmonize regional, interregional and national interests, as well as the introduction of unified "rules of the game" in the economic sphere and unified social standards throughout Ukraine taking into account the European principles of subsidiarity, equal rights, social responsibility of regions and the center. The model of improving life quality of the population in the regions of Ukraine has been built. It is based on the method of expert assessments and reflects the most significant factors of life in a certain region. The existing directions of the state policy improving the quality of life the population of regions Ukraine and foreign experience have been analyzed. The influence factors on improving the quality of life the population of the regions Ukraine have been evaluated. According to expert estimates, the priority directions of the state policy improving the quality of life the population of Ukraine have been identified. The model of regional social partnership a tool for improving life quality of the population in the regions of Ukraine has been built, which is based of combining society interests, government, businesses and public organizations of the regions.

Keywords: socio-economic factors, quality of life population, social standards, , state regional policy, the model of social partnership, differentiation of regional development.

Підп. по друку 05.02.2018
Друк на різнографі
Зам. № 9992

Формат 60×84 1/16
Ум. друк.арк.0,9
Тираж 100 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова, вул. Маршала Бажанова,17, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017